

Легендарны Курган

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

Жорсткая рэч — энцыклапеды: у двухтомніку “Тэатральная Беларусь” дзейнасці заслужанага артыста БССР, прафесара Ільі Кургана (жывой легенды ў асяроддзі нашай мастацкай інтэлігенцыі!) прысвечаны толькі 24 радкі. Аднак і за імі ўважлівы чытач, безумоўна, убачыць магутную Асобу, яркі лёс.

Сціплая біяграфічная даведка паведамляе, што ён — акцёр, дыктар радыё і педагог — нарадзіўся 26 мая 1926 года ў Барысаве; у 1949-м скончыў Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут і з таго часу, аж да 1998 года, працаваў на Беларускім радыё. Быў акцёрам і дыктарам. Пэўны час узначальваў дыктарскую групу — у якасці яе галоўнага рэжысёра. Адначасова, з 1959 года, спрычыніўся да выкладчыцкай дзейнасці ў родным інстытуце.

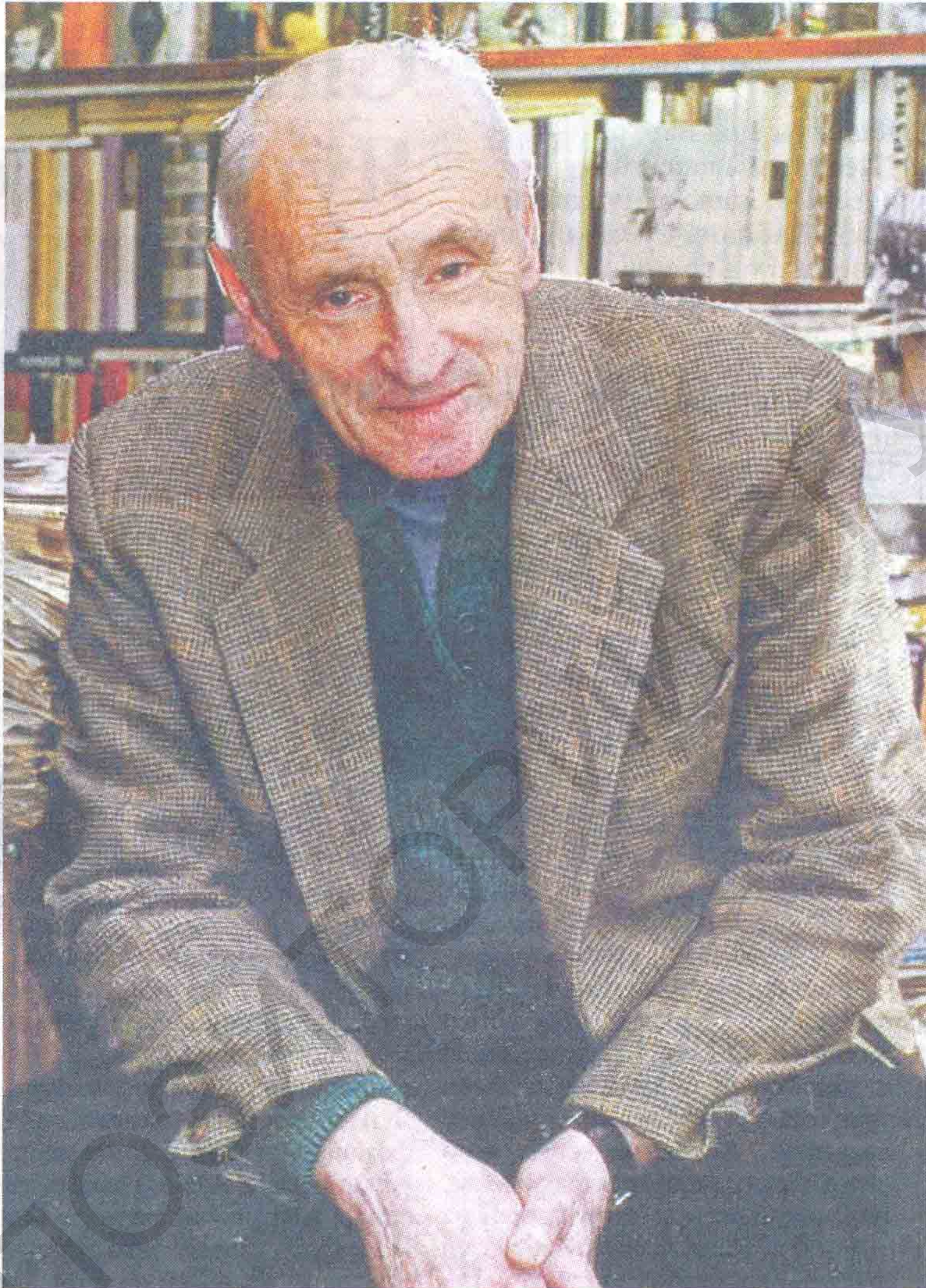
Лаканічная творчая візітоўка нагадвае назвы тых радыёспектакляў, фондавых запісаў для фанатэкі ды на грампласцінках, дзе выявілася майстэрства Ільі Кургана як акцёра, чыгальніка, выканаўцы-інтэрпрэтатара вобразаў беларускай літаратурнай класікі. Гэта Купалавы “Прымакі” і “Сцяг брыгады” Аркадзя Куляшова, “Паляўнічае шчасце” Эдуарда Самуйлёнка і “Скіп’ёўскі лес” Кузьмы Чорнага, “Дзясятты падмурак” Паўлока Труса, хрэстаматыйныя паэмы Янкі Купалы і Якуба Коласа, Багдановічавы вершы...

Для некалькіх пасляваенных пакаленняў нашых землякоў менавіта з перадачамі радыё звязаны самыя раннія музычныя, літаратурныя, тэатральныя ўражанні. Як і мае шматлікія аднагодкі, я з маленства, і міжволі, спрычынялася да вяшчання агульнадаступных, а таму і папулярных радыёкропак. Слухала спевы беларускіх оперных зорак. Вылучала ў эфіры непаўторныя інтанацыі знакамітых артыстаў-купалаўцаў: Глеба Глебава, Лідзіі Ржэцкай... Без дадатковай абвесткі пазнавала і голас Ільі Кургана — дыктара, артыста, сцэнай для якога стаў бязмежны эфір. Праз колькі гадоў мне пашчасціла супрацоўнічаць з яго жонкай, Ірынай Андрэевай (рэжысёр Беларускага радыё, яна з вялікім густам, адчуваннем жанру і мастацкай далікатнасцю ажыццяўляла студыйныя запісы музычна-літаратурных кампазіцый ды спектакляў, да якіх давялося пісаць сцэнарыі). У свой час было цікава сачыць за першымі яркімі крокамі на вялікай тэатральнай сцэне сына Ільі Львовіча — акцёра Уладзіміра Кургана. І заўсёды захаплялі расповеды пра самога Майстра.

Ды вось асабістаму майму знаёмству з Ільёй Курганам лёс не паспрыяў. Але калі б і

Голас, які ўваходзіў у кожны дом: са строгімі афіцыйнымі паведамленнямі, добрымі навінамі.

Голас, які нёс культуру беларускага літаратурнага вымаўлення. Голас, які раскрываў водар ды каларыт і выяўляў сэнсавую глыбіню мастацкага слова. Самадастатковы голас, які без касцюма, дэкарацыі, без пластыкі мізансцэн і візуальных эфектаў ствараў ва ўяўленні радыёслухача зрокава выразны, па-тэатральнаму акрэслены, вобраз... Голас Яго Высокасці Кургана, які ўчора сустрэў свой восемдзесят пяты дзень нараджэння, цяпер гучыць у студэнцкіх аўдыторыях, у асяроддзі калег, у кампаніі з былымі вучнямі, сябрамі, родзічамі. А сяды-тады і ў эфіры: балазе, ёсць фондавыя радыёзапісы, а сам легендарны Майстар не адмаўляецца пагутарыць перад мікрафонам.

паспрыяў, я са шчырым захапленнем працягвала б гэтае знаёмства, “услухоўваючыся” ў партытуру голасу Ільі Кургана — дзівосную музычную партытуру без нот, з якой можна параўнаць старонкі доўгачаканай кнігі, прысвечанай яму.

Так, літаральна за некалькі дзён да 85-годдзя Майстра па-

ральныя стасункі. Письменніца (заўважная прадстаўніца маладога папаўнення СІПБ), журналіст, перакладчык, драматург. Выпускніца БДУ культуры і мастацтваў па спецыяльнасці “рэжысёр дакументальнага кіно”, якой у гады студэнцтва пашчасціла не толькі спрычыніцца да бяспэчэнных урокаў Ільі

“Сёння Ілья Курган выкладае ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў і БДУКіМ, кансультуе купалаўцаў і артыстаў Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі. І перакананы, што без працы ў такім узросце ён проста не вытрываў бы выпрабаванняў, якія перажыло яго спакутаванае сэрца.

бачыла свет кніга “Залаты голас Беларусі. Ілья Курган”. Манаграфія, напісаная на рускай мове, выдадзена “Белпрынтам” у колькасці 300 асобнікаў. А хто ж яе аўтар, які хаваецца пад рамантычна-загадкавым псеўданімам “Дэльфіна”? Вучаніца Ільі Львовіча, якая 16 гадоў падтрымлівае з ім рэдкасныя, давя-

Кургана па сцэнічнай мове, але і засвоіць яго ненадакучлівыя ўрокі жыцця ў творчасці, навучу дабрыні, чалавечнасці; праз уласны досвед спасцігнуць унікальную і невытлумачальную, мудрую простасць і спагаднасць у стасунках, уласцівых мінскай інтэлігенцыі. Сапраўднае імя пісьменніцы Дэльфіны добра

знаёмае чытачам “ЛіМа”, бо гэта наш актыўны пазаштатны аўтар — Алена Мінчукова.

Кніга здатная захапіць не толькі чалавека з пэўнага прафесійнага асяроддзя, бо ў ёй ёсць сапраўдны герой свайго часу, індывідуальнасць, як цяпер кажуць, крэатыўная і харызматычная, з багатым унутраным светам і жыццёвым досведам. Ілья Курган, пра якога А. Мінчукова піша са шчырым піетэтам і ўдзячнасцю да Настаўніка, раскрываецца не толькі як “рарытэт з Чырвонай кнігі”. Гэта наш сучаснік, выдатны апавядальнік, надзелены рэдкасным адчуваннем слова, здатны выказвацца трапна, дасціпна, афарыстычна. Крытычна. І з мудрай самаіроніяй. Адмысловая драматургія манаграфіі грунтуюцца на “трох кітах”. У падраздзелах “Маналога” І. Курган распавядае пра бацькоў — Льва Ільіча Эйдэльмана з-пад Пleshчаніц і Хасю Аронаўну Курган з Лагойска, чыё сямейнае жыццё пачыналася ў Барысаве; пра сваё мінскае дзяцінства; пра гады вайны. Пра студэнцтва і знаёмства з будучай жонкай. Пра гісторыю змены свайго прозвішча і мастацтва быць “голсам мільёнаў”. Пра вялікіх артыстаў Дзмітрыя Арлова і Віктара Тарасава... “Песа на дваіх”, у дзях якой прысутнічаюць, напрыклад, Сірано дэ Бержарак, Князь Мышкін і Дзядзька Ваня, уяўляе сабой адмысловы, можна сказаць, фантазмагарычны дэялог-гульнію героя і аўтара кнігі. “Мой Курган” складаецца з выказванняў, лістоў, назіральных нататак некалькіх дзясяткаў людзей. Сярод іх і яшчэ адна колішняя вучаніца Майстра — актрыса Алена Унукава, якая брала дзейсны ўдзел у выданні манаграфіі “Залаты голас Беларусі. Ілья Курган”.

Захапляльнае чытанне новай кнігі — як адкрыццё. Адкрыццё чаго? Мудрасці, душэўнай велічы зямнога чалавека, немаладога, прыгнечанага хваробамі ды самотным побытам, які з вышынні свайго ўзросту і досведу можа заўважыць, што “людзей шмат, а чалавекаў малавата”, аднак прытым “падтрымаць цяжкі крыж на чужых плячах”, адным толькі словам ды добрым позіркам сагрэць чыёсці сэрца ....

Днямі плануецца правесці прэзентацыі кнігі з удзелам яе героя: 31 мая — у Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, 2 чэрвеня — у Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі.